

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölaki

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

Tämä on Sotkajärviyhdistyksen lausunto koskien alueidenkäsittelylakia ja -asetusta. Laatijoina ovat olleet puheenjohtaja Juhani Pekkala, tuulivoimavaltuutettu Jori Kanerva ja biologi ja tutkija Jarno Honkanen.

YLEISTÄ LAKILUONNOKSESTA

On hyvä, että laissa on otettu tuuli- ja aurinkovoimarakentaminen erityiseksi huomion kohteeksi. Jatkossa olisi kuitenkin hyvä, jos energiarakentamiselle olisi oma laki. Eri energiamuotoja yhdistää suuri tilan tarve, pitkät siirtojohdot, ulkomaisen investointirahan voimakas vaikutus sekä eri ohjaustasojen (valtio, maakunta, kunta) tarkoituksenmukainen ohjaus ja yhteispeli. Energiarakentamisen vaikutukset Suomen luontoon ovat merkittäviä ja usein peruuttamattomia. Suomi ei saa olla tuulivoiman tai aurinkovoiman villi länsi.

Dokumentissa on analysoitu paljon 8H-säännön vaikutuksia. Valitettavasti kaikki analyysit ovat kuin suoraan edunvalvontajärjestöjen ohjekirjoista. Tasapuolisuuden vuoksi dokumenttiin tulisi lisätä myös 8H-säännön hyödyt. Esim. terveysriskit pienenevät, tuuliteollisuus hakeutuu oma-aloitteisesti hyvälle paikoille, kansalaisten luottamus paranee, ahtaisiin paikkoihin rakentaminen vähenee, ihmisten metsäiset ympäristöt säästyvät, jne. Suomessa on kuitenkin tutkitusti aivan riittävästi alueita tälläkin suojaetäisyydellä.

8H sääntö on hyvä ja erittäin kannatettava. Siksi sitä pitäisi noudattaa laajemmin ja johdonmukaisemmin kuin lakiluonnoksessa on nyt kirjoitettu. Olemme lausunnossa tehneet tästä täsmennysehdotuksia.

YLEISET SÄÄNNÖKSET

4 § Ei ole riittävää, että kunnat voivat laatia yhteisen yleiskaavan. Tuulivoimarakentamisessa vaikutukset ulottuvat helposti hankealueen ulkopuolelle 8H-vaikutusalueelle. Jos 8H-vaikutusalue ulottuu naapurikunnan puolelle, tulisi laissa kirjoittaa, että kuntien PITÄÄ laatia yhteinen tuulivoimayleiskaava. Näin turvataan kansalaisten oikeusturva molemmilla puolin rajaa.

4 § ”Valtioneuvosto voi hyväksyä alueidenkäyttöä ja aluerakennetta koskevia valtakunnallisia tavoitteita”. Tavoite on hyvä, mutta etenkin energiaratkaisujen rakentamisessa tällaiset tavoitteet ja ohjeet puuttuvat. Erityisesti olemme kaivanneet linjauksia seuraavista asioista:

- Tarvitsemme paremmat energiapoliittiset linjaukset kestävän infrastruktuurin saamiseksi
- Kiinteistöverotuottoon perustuva päätöksenteko laitosten sijoittumiselle ei ole oikein
- Suomesta ei saa tulla sähköntuotannon ja datacentereiden siirtomaa
- Energiaomavaraisuus ja huoltovarmuus tulee turvata sääriippumattomasti
- Piilotukien eliminointi. Kustannukset saatava tarvitsijoiden maksettavaksi 100%:sesti.
- Kenen vastuulla on sääriippuvaisen tuotannon tarvitsema säätövoima.

5 § Huomautamme, että pykälässä mainitut suunnittelun tavoitteet eivät toteudu tällä hetkellä tuulivoimarakentamisessa eikä aina aurinkovoimarakentamisessakaan.

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

13 § ”Lupa- ja valvontaviraston on valvottava, että kaavoituksessa ja muussa alueidenkäytössä otetaan huomioon vaikutuksiltaan valtakunnalliset ja merkittävät maakunnalliset asiat.”

Lupa- ja valvontavirastolle on annettava valtuus ja velvoite valvoa perustellun päätelmän toteutumista. Nyt valvontavaltaa ei ole kenellekään.

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

18 § 2. momentti. Luetteloalueidenkäyttötavoitteista lisättävä seuraavat:

- Elinkeinojen turvaaminen, maisemat, viherkäytävät, kansallisen identiteetin säilyttäminen

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

Erinomaista, että maakuntakaavan asemaa vahvistetaan.

Aseman vahvistaminen yhdessä 8H-säännön kanssa ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että jopa 1-5 tuulivoimalan pienet alueet aletaan viemään maakuntakaavaan (kuten on jo tapahtumassa). On rajattava, minkä tasoinen tuuliteollisuusalue on hyväksyttävissä maakuntakaavaan.

23 § 1. momentin luettelosta puuttuvat:

- Ekologiset yhteydet ja viherkäytävät
- Hiljaiset alueet

27 § ”Yleiskaava voidaan perustellusta syystä laatia 1 momentista poiketen”.

Tämä on erittäin vaarallinen lause, koska tuulivoiman hankekehittäjät käyttävät kuntien tuella jo nyt vastaavia pykälää innokkaasti hyväkseen. Pykälä vesittää maakuntakaavan merkityksen ja aseman kokonaan.

Tuulivoima-alueille ja aurinkovoima-alueille on määriteltävä jo maakuntakaavassa

sähkönsiirtoreitit. Sähkönsiirrossa on edellytettävä maakaapelointia milloin mahdollista. Siirtolinjojen kokonaispituudet on optimoitava ja minimoitava siten, että siirtolinjat ovat yhteiskäyttöisiä eri toimijoiden kesken samalla alueella.

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

Kunnat tulisi velvoittaa tuulivoimarakentamisen periaatteiden määrittämiseen ennen kuin aloitetaan yhdenkään yleiskaavan valmistelu. Näin ovat monet kunnat tehneet jo nyt ja se on osoittautunut hyväksi käytännöksi. Tuulivoimaperiaatteissa kunta voi määrittää esim.

- Tuulivoimavapaista alueista kunnan alueella
- Jokien suojavyöhykkeistä
- Tiukemmasta kuin 8H etäisyysvaatimuksesta
- Ennallistamisesta DIN-standardin mukaan
- Ennallistamisvakuuksien ottamisesta kunnan hallinnointiin
- Maakaapeloinnin pakollisuudesta
- Ympäristöluvan edellyttämisestä

Kuntien ei pitäisi tehdä tuulivoima- tai aurinkovoimayleiskaavoja varastoon. Tällaiset varastossa olevat kaavat estävät alueen muun kehittämisen ja laskevat investointihalukkuutta. Siksi tuulivoima- tai aurinkovoimayleiskaavat pitäisi säätää määräaikaiseksi, esim. 13 vuodeksi. Tämä yleiskaavan määräaikaisuus vastaisi samaa kuin mitä on säädetty toteutumattomista asemakaavoista 61 §:ssä.

34 § momentin 2 luettelosta puuttuvat:

- Ekologiset yhteydet ja viherkäytävät
- Hiljaiset alueet

43 § ei ole riittävä tuulivoimarakentamisessa. Pitäisi ottaa huomioon koko vaikutusalue 8H etäisyydellä. Jos 8H-kokoinen vaikutusalue ulottuu naapurikunnan puolelle, kuntien PITÄÄ laatia yhteinen yleiskaava.

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

Viittaamme Yleisissä säännöissä 4 §:ssä antamiimme kommentteihin koskien Valtioneuvoston tavoitteita energiapolitiikassa ja sen toteuttamisessa. Ne ovat tärkeitä tuulivoimarakentamisessa ja siten osa tuulivoimarakentamisen kommentointiamme.

KANSALLISTEN ETUJEN TURVAAMINEN

Lakiehdotus puuttuu joihinkin tuulivoimarakentamisen pelisääntöihin, mutta jättää kansallisten etujen turvaamisen kokonaan auki. Kysymys ei ole kunnan tai maakunnan maankäytöstä, vaan kysymys on monin paikoin Suomen maankäytöstä.

Kansalliset tavoitteet ja edut on turvattava yhteiskunnan paremman ohjauksen avulla ja paremmilla laeilla. Vain sitä kautta voimme turvata sen, että Suomi on hyvä paikka elää, asua ja yrittää myös jatkossa. Lakiin tarvitaankin kirjaukset ainakin seuraavista asioista:

- Elinkeinojen, kuten matkailu, turvaaminen
- Kansallisidentiteetin ja kansallismaisemien turvaaminen (Tunturit, Saaristomeri, Järvi-Suomi, Hämeen järviylänpö, jne.)
- Luonnoltaan arvokkaiden alueiden kansalliset kieltoalueet
- Metsien suojelutavoitteiden määrittäminen

- Viherkäytävien ja ekologisten yhteyksien säilyttäminen
- Ei tuulivoimaloita Helsinki-Turku-Tampere kasvukolmioon, jossa on yli puolet Suomen kansasta ja bruttokansantuotteesta.
- Ennallistamisstandardien ja riittävän vakuustason määrittäminen
- Maanomistajien tasapuolinen kohtelu liittymäjohtoalueilla hankealueen maanomistajien kanssa
- Omaisuuden arvon alenemisen kompensointi hankkeen vaikutusalueella
- Ympäristöterveyden suojeleminen ja terveyshaittojen ehkäiseminen.

PELISÄÄNTÖJÄ HUOMISEN TURVAAMISEKSI

68 § Sääntö 8H on hyvä ja kannatettava, mutta se pitäisi saada voimaan myös maakuntakaavaan merkityille alueille. Hankkeet, joissa 8H-sääntöä alitetaan, pitää saattaa aina ympäristöluvan alaisiksi. Kunnille pitää antaa ohjeistus, että he voivat päättää halutessaan myös isommista suojaetäisyyksistä.

Maanomistajien oikeus sopia lyhyemmästä etäisyydestä on kannatettavaa.

Myös luonnonsuojelualueet ja Natura-alueet tarvitsevat oman suoja-alueen. Lakiin pitää lisätä EU-direktiivin mukaiset suojaetäisyydet. Ne ovat useassa EU-maassa 500 m ja 1500 m, joista 1500 m on voimassa lintuperusteisiin Natura-alueisiin. 500 metrin minimi pätee myös voimalinjoihin.

Suomen tuulivoimahankkeet eivät ole välttämättömyysinvestointeja. Jos lunastuslakiin on pakko turvautua, pitää siirtoyhteyksien maanomistajille taata sama korvaus kuin hankealueen vuokrasopimuksen tehneille. Samoin, vuokrasopimuksesta kieltäytyneille pitää taata sama korvaus kuin vuokrasopimuksen tehneille.

Siirtoyhteyksien suunnittelu on saatettava maakuntakaavan tasoiseksi tehtäväksi. Vain tällä tavalla voidaan optimoida eri toimijoiden siirtoyhteydet ja pakottaa heidät yhteisten yhteyksien käyttäjiksi.

Siirtolinjojen toteuttamisessa pitää suosia maakaapelointia tienvarteen metsätilojen pirstoutumisen välttämiseksi.

Rajoille rakentaminen pitää saada kuriin. Keinona ehdotamme yhteisen yleiskaavan edellyttämistä, jos 8H-vaikutusalue ulottuu naapurikunnan puolelle.

Suomi tarvitsee standardin ennallistamiseen. Nyt ennallistamisen sitoumukset ovat usein hankeyhtiön ja maanomistajan välisiä sopimusalaisuuksia. Tämä ei ole hyväksyttävää. Suomalainen standardi voidaan kehittää nopeasti saksalaiseen DIN-standardiin nojautuen.

Kunnille pitää antaa velvollisuus ottaa ennallistamisvakuudet omaan hallintaan. Kunnat ovat tähän oikea taho, koska ennallistamiskustannukset jäävät viime kädessä kunnan maksettavaksi. Luontoa ei voi ottaa lainaan ilman vakuuksia.

YVA-menettelyä pitää edellyttää kaikissa tuulivoimahankkeissa. Myös silloin kun laki ei edellytä ELY-keskusten toimivan yhteysviranomaisena.

Ympäristölupa pitää tehdä pakolliseksi kaikissa tuulivoimahankkeissa. Jos asiat (esim. melu ja välke) ovat kunnossa, luvan ei pitäisi olla ongelma hankeyhtiöille. Mutta jos ongelmia ilmenee, kunnat tarvitsevat keinoja haittojen torjumiseen. Nykyinen tilanne, jossa ympäristölupaa haetaan jälkijättöisesti oikeusteitse usean vuoden ajan, ei ole oikeudenmukainen eikä kohtuullinen kenellekään.

Ydinvoiman osalta energiantuottajien taustoihin ja rahoituspohjaan kiinnitetään paljon huomiota. Sama pitää tehdä myös tuulivoimayritysten osalta. On varmistettava toimijoiden omavaraisuus, tilinpäätösten avoimuus, omistusten hyväksyttävyys ja toiminnan nuhteettomuus.

Tuulivoimaa operoidaan usein ulkomailta, jolloin pitää varmistaa keinot, joilla Huoltovarmuuskeskus tai Fingrid pääsevät tarvittaessa ohjaamaan tuotantoa.

Liiketoimintakauppojen vahvistaminen Lupa- ja valvontaviraston toimesta voi olla keino varmistaa toimijoiden hyväksyttävyys myös yrityskauppatilanteissa.

VAIKUTUKSIEN MINIMOINTI

Ympäristövaikutusten arviointi YVA tulee laajentaa kattamaan koko 8H-vaikutusalue sekä siirtojohdot ja valuma-alueet 500m etäisyydeltä molemmin puolin. Nykykäytäntö, jossa luontoa tutkitaan vain hankealueelta ei ole riittävä.

Hiljaiset alueet on otettava jatkossa huomioon erityisalueina. Niillä on perusteltua alentaa lakisääteistä 40 dB rajaa 35 dB:iin. Alueiden perusäänitaso on luokkaa 25-30 dB.

dB-ajan alentaminen 35 dB:iin on perusteltua myös laajemmin riskien hallinnan näkökulmasta.

Etelä-Suomessa on vain vähän valosaasteettomia alueita. Ne pitäisi suojella vilkkuvilta tuulivoimaloilta. Valosaasteettomista alueista löytyy tarkat kartat.

Tuulivoiman terveysvaikutuksia on Suomessa tutkittu liian vähän. Niin kauan kuin meillä ei ole varmuutta riittävistä raja-arvoista, on syytä suosia varmasti riittävän varmuusmarginaalin raja-arvoja ja suojaetäisyyksiä niin melun kuin välkkeen osalta. Vanhentuneet ja puutteelliset suomalaiset mallinnukset ja ohjeet melusta (ml. infraäänit) ja välkkeestä eivät muodosta kestävä pohjaa terveelliselle tuulivoimarakentamiselle.

Selkeät ja riittävät suojaetäisyydet ovat paras keino tuulivoiman vaikutusten minimointiin.

Kommentit luvusta 7 Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Osa tuulivoimarakentamista koskevista kommentteistamme pätee suoraan myös aurinkovoimarakentamiseen. Pyydämme tutustumaan niihin.

Aurinkovoiman rakentaminen pitäisi rajoittaa jo rakennettuun ympäristöön.

Kommentit luvusta 10 Ranta-alueita koskevat erityiset säännökset

78 § ”Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia”. Kohtaa tulisi tarkentaa siten, että se tarkoittaa tuulivoimarakentamisen osalta 8H- aluetta sekä siirtolinjojen aluetta ja laskeumavesien aluetta +-500 m leveydeltä.

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

-

Kommentit luvusta 12 Asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä

91 § Pykälä ottaa kantaa vain siihen, jos kaavoittajakumppani on maanomistaja. Tuulivoima- ja aurinkovoimarakentamisessa kumppani on usein hankekehittäjä, jonka ainoa tavoite on saada kaava läpi. Silloin unohtuu mm. kuntalaisten etu. Lakiluonnosta olisi parannettava kattamaan kaikki kumppanikehittäminen ja täsmennettävä vastuut ja prosessit, joilla taataan oikeudenmukainen lopputulos.

Kommentit luvusta 13 Merialuesuunnittelu

-

Kommentit luvusta 14 Kansallinen kaupunkipuisto

-

Kommentit luvusta 15 Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

-

Kommentit luvusta 16 Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Kommentit luvusta 17 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto koskevat säännökset

-

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

111 § on tarpeeton, varsinkin kun se on määräaikainen. Suomessa on riittävä määrä hankkeita jo jonossa odottamassa investointipäätöksiä.

Kommentit luvusta 19 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto ja voimaantuloa koskevat säännökset

-

Kommentti luvusta 20 Erinäiset säännökset

-

Kommentit luvusta 21 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

-

Kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta (liitelaki, nimike muuttuu laiksi kaavojen toteuttamislainsi)

-

Kommentit rakentamislain muuttamisesta

-

Luonnos uudeksi alueidenkäyttöasetukseksi viimeistellään ja siitä pyydetään lausunnot syksyllä 2025. Jos haluatte jo nyt antaa siitä kommentteja niin voitte tehdä sen tässä.

1 § 1 momentti. Luetteloon vaikutuksista lisättävä kaksi kohtaa:

- Vaikutukset hiljaisuuteen
- Selvitys vaikutuksista eri elinkeinoihin, esim. maatalous, matkailu

2 § Maakuntakaavan vakioesitystapaan otettava mukaan hiljaiset alueet ja ekologiset käytävät/viherkäytävät. Nyt niiden mukanaolo vaihtelee maakunnittain.

5 § Luetteloon lisättävä:

- Ekologiset yhteydet ja viherkäytävät
- Hiljaiset alueet

9 § Täsmennettävä toimintatapa, jos yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä on kielteinen. Olemme ehdottaneet yllä, että Lupa- ja valvontavirastolle on annettava valtuus ja velvoite valvoa perustellun päätelmän toteutumista. Perusteltu päätelmä ei saa jäädä pelkäksi mielipiteeksi.

Pekkala Juhani

